

VÁLEČNÉ HROBY NA HŘBITOVĚ V MAŘATICÍCH

2. ČÁST

Lukáš Čoupek, MZA-Státní okresní archiv, Uherské Hradiště

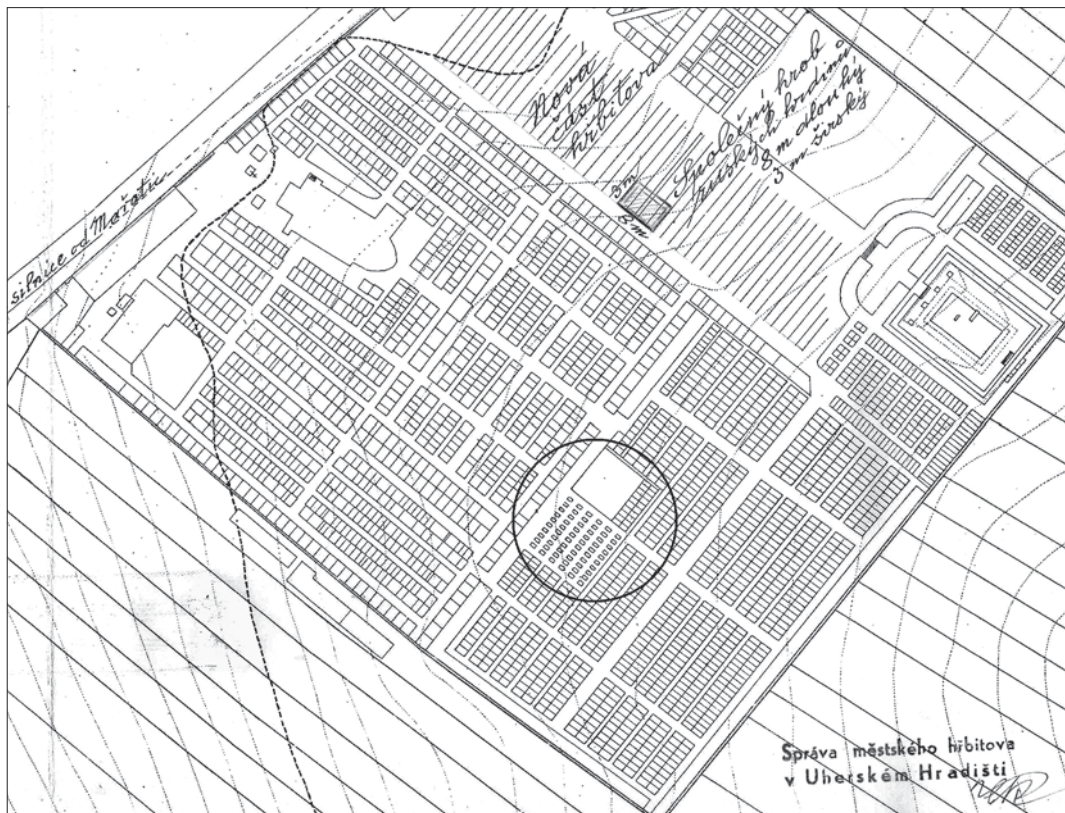
Druhá část studie se nejprve věnuje válečným hrobům z období druhé světové války, následně poválečné péči o válečné hroby. Seznamuje s okolnostmi jejich přemístování a zániku vojenského oddělení.

V první části předkládaného textu, jež byla otištěna v loňském ročníku Slovácka, byla nastíněna historie mařatického hřbitova s důrazem na jeho zvláštní vojenskou část a válečné hroby vůbec. Seznámili jsme se s otázkou vzniku prvních válečných hrobů v období první světové války i zvláštního vojenského oddělení, vzniklého v roce 1919. Zde našli místo svého posledního odpočinku převážně zemřelí z vojenské nemocnice, ať už to byli příslušníci zde operujících československých jednotek nebo navrátilci z fronty. Později přibývali také váleční invalidé a příslušníci zdejší posádky, která měla zároveň na starosti péči o tento vojenský hřbitov. Následující řádky se pokusí vykreslit další osudy těchto i mnoha dalších válečných hrobů, které přibývaly v období druhé světové války.

Chladné a nevlídné ráno 15. března 1939 přivítalo i v Uherském Hradišti okupační jednotky německé armády. Československý 27. pěší pluk byl postupně do 31. července rozpuštěn. Jeho místo zaujal 134. vídeňský pěší pluk. Stará kasárna si okupanti přejmenovali na Memelská kasárna a nová kasárna Přemysla Otakara II. dostala jméno Gdaňská kasárna. Město ležící hluboko v týlu využívala německá armáda během druhé světové války k odpočinku a doplňování stavu, proto se zde střídaly různé jednotky. Roku 1944 do města přibývali dokonce frekventanti námořní školy ze Štětína. Jak se postupně blížila fronta, rostla také vojenská aktivita ve městě, kterou ještě dále vybičovalo roku 1944 Slovenské národní povstání a aktivity odbojových skupin. K vyvrcholení pak došlo od počátku roku 1945. Tehdy bylo město silně opevňováno, zároveň se přes něj valily stále sílící proudy ustupujících německých a maďarských jednotek. Nepřátelská vojska nakonec město vyklidila bez boje a v noci z 30. dubna na 1. května ustoupila za řeku Moravu, zanechavše za sebou zničený most. Ráno pak do města vstoupili vojáci sovětské a rumunské armády.¹

Německá vojenská posádka převzala spolu s kasárnami i vojenský hřbitov. S výjimkou památníku, jehož legionářský odkaz nebyl novým mocipánům po chuti, ponechali Němci válečné hroby v souladu s mezinárodními smlouvami v dobrém stavu, péči o ně přenechali protektorátnímu četnictvu.² Sami zde pak také ukládali své mrtvé kamarády. První část vojenského hřbitova byla již v roce 1944, kdy zde byl uložen první německý voják, zaplněna, a tak byli další Němci ukládáni do II. oddílu. I jeho kapacita však byla zaplněna v březnu 1945. Tehdy také byly díky vysoké koncentraci ustupujících vojsk ztráty na životech nejvyšší, proto byly další pohřby prováděny v části určené pro vyvážky ze zemské nemocnice.³ Je faktem téměř kuriózním, že prvním zde pohřbeným německým vojákem byl příslušník námořního dělostřelectva, padesátiletý četař (Stabsgefreiter) Paul Arthur Küpper, který zemřel v Gdaňských kasárnách na plicní embolii. Jeho spolubojovníci ze štětínské námořní školy mu vystrojili pohřeb s vojenskými poctami. „*Pohřbu se zúčastnili místní Němci, velitel posádky, nadporučík námořního mužstva, intendantura, 40 mužů pěchoty a 15 námořníků*“, popisuje celou událost kronika města. „*Nad rakví přikrytou válečnou vlajkou rozloučil se se zemřelým nadporučík válečného oddílu námořníků, který zdůraznil, že nebylo popřáno Arthurovi pochován býti ve své vlasti, že však země, která ho přijala, ode dávna byla součástí jeho vlasti a v této válce se k říší zase navrátila. Výlohy pohřbu neslo město.*“⁴

Dalším pohřbeným, tentokrát bez větší publicity, byl svobodník Wilhelm Ziegler, jenž v zemské nemocnici podlehl gangréně.⁵ V roce 1944 se pak na vojenském hřbitově usku-

1. Situační plán hřbitova zachycuje patrně stav z přelomu 30. a 40. let 20. století, tedy i obě části vojenského hřbitova (v kroužku). V roce 1945 byl použit pro zanesení polohy hrobů sovětských vojáků.

tečnily ještě další čtyři pohřby. Jednalo se jednak o sebevraha svobodníka Romana Kreycu, jehož jméno a rodiště Vídeň naznačuje české kořeny, jednak o tři oběti amerického náletu na transportní vlak poblíž Nedakonic 18. října 1944. Vojín Karl Friedberger a svobodník Günther Brieskorn zemřeli při pokusu ostřelovat útočící letadlo na místě, svobodník Dominik Ruschka podlehl utrpeným zraněním v zemské nemocnici o deset dní později.⁶ Šlo však spíše o výjimku, další podobný případ, kdy by zde byly pohřbeny německé oběti přímých vojenských akcí ve městě či okolí, již nebyl zaznamenán až do posledních dnů před osvobozením.

V lednu, únoru a březnu 1945 bylo ve vojenském oddělení pohřbeno dalších pět německých vojáků. Dva z nich v Bánově zemřeli při jakési nehodě na následky otravy oxidem uhelnatým, zbylí tři na následky různých zdravotních problémů. Mezitím ale na počátku roku 1945 ještě do Uherského Hradiště vstoupila maďarská armáda. Tuto událost opět barvitě popisuje městská kronika v několika kratších zmínkách.⁷ Jejich společným jmenovatelem je ubohý dojem, který na pozorovatele ustupující maďarští vojáci učinili. Pro nás je pak nejdůležitější informací zpráva, že: „v místnostech měštánských škol byl zřízen v únoru královský uherský lazaret číslo 6 s oddělením chirurgických a vnitřních nemocí“. A o něco dále kronikář dodává: „Mezi maďarským vojskem vypukl 8. února skvrnitý (exanthemotický) tyfus. ... úplavice zle řádila mezi maďarskými vojáky, kteří byli převáženi do Kroměříže. V Hradišti zemřelo na tyfus 10 maďarských vojáků.“⁸ Nebylo by samozřejmě třeba si těchto zpráv všimnout, kdyby neměly nepochybnou věcnou souvislost s našim výzkumem. Na městském hřbitově bylo skutečně pohřbeno od počátku ledna do konce března 21 osob, jejichž jména jasně prozra-

zují maďarský původ. Bohužel z jiných dostupných pramenů nebylo možné zjistit žádné podrobnější údaje, jež by nám pověděly více o těchto lidech.⁹ A tak jediné citované zprávy z kroniky vrhají alespoň částečně světlo na příčiny této skutečnosti. Můžeme konstatovat, že se jednalo o oběti tyfové nákazy, popřípadě raněné z ústupových bojů.

Náhly nárůst počtu pohřbů způsobil, že vojenský hřbitov definitivně dosáhl kapacitního stropu, a tak musela být část maďarských vojáků pohřbena už do oddělení vyvážek zemské nemocnice (dle tehdejšího značení B-III). Sem pak byly uloženy i ostatky několika německých vojáků, kteří v Hradišti zemřeli na samém konci války. Zvláštní pozornosti okupačních sil se těšil především smuteční obřad Jakoba Galika dne 3. dubna 1945, jehož se podle kroniky zúčastnilo na 100 vojáků a příslušníků SA. Celý hřbitov byl uzavřen a hlídán příslušníky gestapa. A oč vlastně šlo?

Na počátku všeho byla rostoucí aktivita odbojových skupin v okolí. Kvůli podezření ze spolupráce s partyzány zatkl 30. března gestapo jedenadvacetiletého zámečníka Vratislava Slovácka ze Starého Města. Když byl veden přes Hradiště, pokusil se svému dozorcovi uprchnout, byl však postřelen a zadržen. Partyzáni se jej pokusili v noci osvobodit. Při přepadu nemocnice byl zabit právě dozorce gestapa Galik, který vězně hlídal. Slováček však již umíral, a tak jej partyzáni ponechali v nemocnici, kde jejich druh krátce nato svým zraněním podlehl. Byl pohřben šest dní po svém věznictví za podobných bezpečnostních opatření.¹⁰

Poněkud jiný osud postihl sanitního vyššího šikovatele Waltera Nussera, vojína Wilibalda Glücksteina a desátníka Alfonse Zakowkiho. Údaje z jednotlivých pramenů se v tomto případě dokonale skládají v mozaiku příběhu jejich posledních hodin a vysvětlují nade všechnu pochybnost důvod, proč nakonec našli místo posledního odpočinku právě v Mařaticích.¹¹ Všichni zemřeli na počátku dubna, podle německé vojenské evidence v německém motorizovaném polním lazaretu č. 552. Podle matriky však Nusser zemřel na Myjavě a Glückstein v transportu u Staré Turé, oba utrpěli bojová zranění. Zdá se tedy, že šlo o vojáky bojových jednotek ustupujících pod tlakem Rudé armády ze Slovenska na západ. A skutečně, nahlédneme-li opět do městské kroniky, nalezneme obsírnou zmínku o mohutných proudech ustupujících německých jednotek, které se začátkem dubna ve zmatku valily přes moravsko-slovenské pomezí. Mezi nimi byly i jednotky Červeného kříže, které „*přivázely nemocné a raněné jednak do lazaretu zřízeného v gymnáziu, ale většina vozů projížděla k Brnu*“.¹² Dne 6. dubna (tedy v den, kdy zemřel Alfons Zakowski) byl spolu s dalšími německými institucemi evakuován i polní lazaret, umístěný v budovách gymnázia, další jednotky i úřady a civilní osoby.¹³ K mrtvým, které zde lazaret zanechal, přibyl 9. dubna další – Herbert Bein. Kromě data pohřbu o něm nic nevíme. Nelze tedy ani s jistotou tvrdit, zda se jedná o onoho důstojníka, jenž byl zastřelen ruským letadlem přelétajícím nad zdejšími kasárnami.¹⁴

Na konci dubna konečně nadešel obyvateli s obavami i nadějami očekávaný okamžik, kdy se přiblížila fronta. Město zůstalo bez elektřiny, mnohem častěji docházelo k leteckým útokům a zdecimování němečtí vojáci se chystali k opuštění města. Dne 28. dubna je zničen železniční most, poslední Němci se stahují za řeku, ruská a rumunská vojska jsou již nedaleko. Ve dvě hodiny ráno 1. května ještě vybuchují nálože na silničním mostě přes Moravu a ve 4 hodiny vstupují do města ruští vojáci. Němci vyhodili most do povětří i s vlastní hlídkou. Čtyři mrtví němečtí vojáci byli vyloveni z řeky, nemohli však být identifikováni. O den později byli uloženi na mařatickém hřbitově. Dne 4. května pak byli pohřbeni další dva Němci, kteří zemřeli v zemské nemocnici na následky bojových zranění – Arthur Michael a Edmund Schuhmacher. Téhož dne byl pohřben ještě Fritz Zeisel a 11. května neznámý německý voják. U nich neznáme příčinu ani místo úmrtí, takže k okolnostem, za nichž k němu došlo, nelze nic určitého říci. Je možné, že jeden z nich byl zastřelen ruským vojákem, když odmítl likvidovat nastražené miny.¹⁵

Ačkoli město samotné bylo osvobozeno bez boje, drobné střety v okolí města si vyžádaly život několika rumunských a sovětských vojáků. V případě Rumunů sice nevíme, kdy a kde přesně padli či jak se jmenovali, známe však jejich počet i umístění jejich hrobů. Dochované

Místní národní výbor v Uherském Hradišti

MĚSTSKÁ RADA KRÁL. MĚSTA UH. HRADIŠTĚ

č. j. 5-9398 /46

Uh. Hradiště, dne 9. října 1946.

Předmět: Vojenské hroby

na městském hřbitově

v Mařaticích.

K číslu: -

Posádkovému velitelství

Přílohy: -

do rukou p.kpt. Fejta/

v U h. H r a d i š t ě .

Správa městského hřbitova v Mařaticích podává na vyzvání p. škt. Blažka tuž zprávu o vojenských hrobech na městském hřbitově v Mařaticích:

Před zřízením samostatného vojenského oddělení na hřbitově byli vojáci býv. rak.-uherské armády pohřbíváni na všeobecné části hřbitova mezi ostatními občany z Uh. Hradiště.

Toto oddělení - ve staré části hřbitova - má označení A a jest tam pohřováno porážnu 23 vojáků /včetně důstojníků/ z první světové války.

Po zřízení vlastního vojenského oddělení v roce 1918 byli vojenské osoby pohřbívány výhradně na tomto oddělení. Počet všech hrobů na tomto oddělení, které jest t.č. úplně obloženo, činí včetně Němců a Maďarů 103.

Po zaplnění vojenského oddělení byli další vojáci pohřbíváni na oddělení B-III, celkem 14 hrobů, z toho 2 hroby společné /hromadné/, jeden se 4 a druhý s 3 mrtvolami, a pak na oddělení B-IV 4 hroby.

Vojáci ruské armády v počtu 9 mužů /včetně důstojníků/ mají společný hrob na oddělení C. Tento hrob jest 6 m dlouhý a 3 m šir. a byl opatřen na náklad města společným náhrobkem.

celkový počet hrobů:

1. Československé a býv. rak.-uherské armády	101 jednotlivý 1 hromadný
2. spojeneckých armád ruské	3 jednotlivé
rumunské	19 z toho 2 hromadné
3. cizích armád německé	21 jednotl.
maďarské	
celkem	145 hrobů.

Počet pohřbených vojenských osob: 156.

Vojenské hroby upravoval až dosud k 1.11. každého roku a opatroval květinovou výzdobou zahradník Josef Dvorský na hřbitově za odměnu, kterou mu vyplácelo MNO, za okupace četnictvo.

P ř e d s e d a :

J. Koucky

2. Zpráva o válečných hrobech pro místní posádkové velitelství z roku 1946.

seznamy i literatura se shodují na tom, že na hřbitově v Mařaticích byly uloženy ostatky tři neznámých rumunských vojáků, padlých při osvobození města, další, vojín Rudolf Serban, byl pohřben ve Starém Městě.¹⁶ Horší je to v případě sovětských vojáků, neboť dostupné informační zdroje se různí jak v jejich počtu, tak také co se týče jmen. A to i přesto, že

armádě osvoboditelů a kultu jejich padlých byla věnována v poválečné době, zvláště pak v období komunistické diktatury, značná pozornost. Proto zde zkusíme shrnout a vyhodnotit jednotlivé zprávy.

Nejstarší dochovaný seznam, pocházející ze 4. srpna 1945, zpracoval Místní národní výbor v Uherském Hradišti a uvádí šest padlých jmenovitě a dva neznámé vojáky. Shodné údaje jsou zapsány i ve zprávě okresního národního výboru pro Zemský národní výbor v Brně.¹⁷ V následujících letech se pak ještě několikrát na příkaz nadřízených instancí prováděly různé soupisy válečných hrobů, kupodivu s různým výsledkem. Někdy je uvedeno jen sedm osob, někdy naopak devět.¹⁸ Některá jména občas chybí, ale nikdy nejsou uvedena jiná jména, než ta, která obsahuje první soupis. Jsou to: Ivan Ivanovič Zajcev, K. C. Něgrov, S. P. Kunpan, L. T. Polonskij, K. C. Chabidačkov a Aron Jakovčec. Avšak i tyto zdánlivě autentické údaje nejsou zcela přesné. Vysvítá to ze srovnání se seznamem padlých sovětských vojáků, jež na základě údajů sovětské vojenské evidence vytvořil Otokar Paule, autor publikace o osvobození Uherskohradištska.¹⁹ Všechny zdroje se shodnou v případě majora Ivana Ivanoviče Zajceva, který byl těžce raněn nedaleko Jarošova, kde 2. května 1945 v domě čp. 75 zemřel. Jeho ostatky byly na dělové lafetě převezeny do Mařatic a pohřbeny s vojenskými poctami. Pohřeb se stal manifestací vděčnosti obyvatelstva za osvobození města.²⁰ Jediný Paule pak udává plná jména u všech ostatních vojáků a také další osobní údaje, proto byla právě tato data brána jako berná mince pro seznam v příloze. Podle něj zemřeli v Mařaticích na následky zranění dva rudoarmějci – vojín Stěpan Alepjevič Makarčuk a nadporučík Alexandr Dmitrijevič Sněžkin, v samotném Hradišti pak šest: mladší seržant Stěpan Pantělejevič Negrov, vojín Maxim Alexejevič Kunpan, poručík Aron Jakovievič Polonskij, vojín Jakov Vissarionovič Timčenko, vojín Masgut Chabidjanov a starší seržant Michail Stěpanovič Durakov. Jak vidíme, iniciály uvedené ve výše citovaném seznamu hradištského MNV jsou zcela neodpovídající skutečnosti, v jednom případě pak dokonce autor tohoto seznamu vytvořil z jednoho jména – Aron Jakovievič Polonskij – dvě různé osoby (Aron Jakoviec a L. T. Polonskij).²¹

Pohřeb s vojenskými poctami měl o několik dní později (13. května 1945) na hřbitově v Mařaticích i štábní kapitán Vladislav Perutka, příslušník 3. československé brigády. Poté, co prošel jako voják přes Francii, Velkou Británii a Sovětský svaz zpět do vlasti, zemřel 5. května ve vsetínské nemocnici na následky bojového zranění.²² Byl uložen v rodinném hrobě v civilní části hřbitova,²³ jeho hrob však byl v poválečných seznamech uváděn mezi evidovanými válečnými hroby.

Do poválečné evidence byla zanesena ještě čtyři místa v popelnicovém háji, kde spočívaly urny s popelem členů odbojové organizace Obrana národa, kteří byli popraveni okupanty. Jednalo se o velitele pplk. Vladimíra Štěrbu, kterého lze bez nadsázky považovat za nejvýznamnější osobu domácího odboje na Uherskohradištsku. Jako bývalý voják z povolání organizoval ilegální činnost v regionu, roku 1940 byl zatčen a podroben tvrdým výslechům brněnského gestapa. Zemřel 27. března ve vězení v Brně.²⁴ Podobný osud stihl i další členy Obrany národa, hradištského sládkka Otto Richtera, klempíře Viléma Skládala a knihkupce Beno Kopeckého. Urny s popelem těchto hrdinů se podařilo rodinám získat od německých úřadů a byly uloženy v části D mařatického hřbitova (popelnicovém háji).²⁵ Dnes lze v těchto místech najít již pouze pomník Viléma Skládala, ostatní urny byly přemístěny, patrně příbuznými do jejich rodinných hrobů někde jinde.²⁶

Není zcela jasné, proč byly za válečné hroby uznány pouze tyto čtyři, obětí nacistické hrůzovlády v českých zemích v letech druhé světové války, co se týče Uherskohradištska, bylo samozřejmě více. I při zběžné procházce lze na mařatickém hřbitově narazit na několik dalších. V mnoha případech však nebylo vůbec možné nalézt a pohřbit ostatky těchto lidí, kteří zemřeli ve věznicích a koncentračních táborech v českých zemích, Polsku, Německu a Rakousku. Snad právě proto se záhy po skončení války obyvatelé města i okolních obcí rozhodli společně uctít své padlé spoluobčany. Celou akci pojal organizační výbor se značnou velkorysostí jako dvoudenní pietní slavnost ve dnech 17. a 18. května 1947. Místo v čestném

předsednictvu přijal ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda (ačkoli se nakonec akce osobně nezúčastnil), náčelník hlavního štábu, předsedové pořádajících organizací Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu a Vojenské organizace domácího odboje Obrana národa, dále představitelé významných místních institucí a úřadů. Záštitu převzaly zemský, okresní a místní národní výbor.²⁷

V sobotu 17. března byla zahájena výstava o protinacistickém odboji, velitel posádky pplk. A. Svoboda předal příbuzným několika padlých Válečné kříže 1939 „in memoriam“ a bylo odhaleno několik pamětních desek zemřelým hrdinům. Večer koncertoval v Redutě pěvecký sbor Svatopluk. Hlavní slavnost za účasti významných hostů, pozůstalých, vojáků, sokolů a orlů, skautů, Červeného kříže, dalších organizací i široké veřejnosti proběhla následujícího dne na Masarykově náměstí, kde byly od 7 do 8.30 hodin na katafalku vystaveny urny s ostatky ke kladení věnců, jichž bylo položeno 42 (mimo to i množství kytic). Po smutečních bohoslužbách ve farním kostele a modlitebně českobratrské církve se všichni účastníci shromáždili na náměstí k přehlídce čestné roty a slavnostním projevům. Poté se slavnostním průvodem odebrali na hřbitov v Mařaticích, kde byly s patričními poctami urny uloženy do hrobky, umístěné na čestném místě v nové části hřbitova před rozptylovou loukou.²⁸

Jak lze vidět, byla celá událost koncipována jako velkorysý hold Slovácka všem spoluobčanům z Uherského Hradiště, Starého Města, Kunovic, Věsek, Mařatic, Podolí, Popovic, Jarošova a Míkovic, kteří obětovali svůj život za svobodu vlasti. Ovšem zároveň se mluví o pohřebním obřadu. S ohledem na již naznačený problém se samotným nalezením tělesných ostatků těchto osob se nabízí otázka, či ostatky vlastně byly oné květnové neděle do betonového kolumbária na hřbitově v Mařaticích s vojenskými poctami uloženy. Samotný program pietního aktu je v tomto směru značně zavádějící. Mluví se zde totiž o „*pietní slavnosti uložení 128 ostatků popravených a umučených účastníků domácího boje za národní osvobození*“ a je zde dokonce uveden i seznam, obsahující skutečně 128 jmen padlých.²⁹ Mezi nimi nalezneme několik jmen nám již z dosavadního textu známých. Ať již jde o čtveřici popravených členů Obrany národa Štěrba, Richter, Kopecký, Skládal, o kterých víme, že na mařatickém hřbitově spočinuli již dříve, nebo o Němci zastřeleného Vratislava Slováčka, který byl pohřben v rodném Starém Městě. Již z letmého pohledu je tedy zřejmé, že nešlo jen o pohřeb v pravém slova smyslu, ale zároveň též o pietní akt k uctění památky těch, jejichž

3. Vůz s urnami při smuteční slavnosti 18. března 1947 na Masarykově náměstí.

kosti spočinuly daleko od domova bez možnosti jejich posmrtného návratu domů. Výrazně zpřesňující informaci nám v tomto směru opět poskytuje městská kronika: „*Na katafalku s čestnou stráží uloženo 20 původních uren, 1 velká symbolická a 53 kaenotafických.*“³⁰ Tento úryvek mnohé vysvětluje. Především z něho jasně vyplývá, že pouze 20 uren obsahovalo skutečně autentické ostatky určité osoby. Dalších 53 patrně mělo pouze symbolický ráz. Podle svědectví Svatopluka Dvorského byly skutečně některé urny prázdné. Můžeme jen hádat, zda třeba alespoň některé neobsahovaly nějakou osobní věc či hlínu z místa úmrtí, důkazy ale chybí. Zbývající jedna velká schránka byla pak patrně věnována společně všem. Ti z oněch 128 zesnulých, kteří byli pohřbeni již dříve, zůstali ve svých dosavadních hrobech, ale jejich jména byla zahrnuta do seznamu s úmyslem, aby byla společně s ostatními důstojně oslavena i jejich památka.

Tak se dva roky po válce, jež byla našťástí pro nás posledním běsněním zbraní v českých zemích, definitivně uzavřel počet válečných hrobů a k těm dosavadním již žádný další nepřibyl.³¹ Zatímco životní příběhy vojáků nejrůznějších národností, jež zde byly vylíčeny, došly svého tragického finále, osudy jejich posmrtných příbytků se teprve rozbíhaly nebo spěly k mnoha zásadním změnám. Některé ke slávě a úctě, jiné k zapomnění nebo i úplnému zničení.

S koncem druhé světové války nastala v souladu s ustanoveními ženevských konvencí doba, kdy jsou válčící strany povinny vyměnit si navzájem seznamy se jmény obětí války, pohřbených na jejich území.³² Také Okresní národní výbor v Uherském Hradišti provedl již na podzim 1945 z popudu zemského národního výboru první šetření, které se týkalo prozatím pouze sovětských vojáků. Sovětská strana totiž ihned po skončení války začala organizovat exhumace ostatků svých padlých vojáků za účelem jejich centrálního uložení.³³ Tato praxe byla a dosud je zcela běžným postupem. Již v období první republiky byl na našem území aplikován ze strany italských úřadů, jak víme z případu vojína Giovanni Porciniho, který však jako výjimka potvrzující pravidlo zůstal pohřben v Mařaticích. Naopak jugoslávští váleční zajatci, Božo Denčan a Valentin Peták, byli roku 1928 exhumováni a převezeni do centrálního mauzolea v Olomouci.³⁴ Sověti vybrali jako svůj centrální vojenský hřbitov pro jižní Moravu Hodonín. Záměr nakonec nebyl, alespoň v případě Uherského Hradiště a některých dalších obcí, uskutečněn a ostatky sovětských vojáků zde zůstaly. Byly uloženy v řádně evidovaných a označených hrobech, ozdobených již od roku 1945 kamennými pomníky, můžeme se tedy domnívat, že sovětská strana neshledala důvod, proč by nemohly zůstat v takto důstojných podmínkách, snad i město samo projevilo přímý zájem o to, aby zde hroby osvoboditelů byly ponechány.³⁵

Bylo však třeba postarat se i o ostatní hroby, proto ministerstvo vnitra vyzvalo v březnu 1946 všechny okresní národní výbory, aby provedly evidenci všech válečných hrobů z let 1938–1945. V případě vojáků poražených armád je k tomu ostatně zavazovaly mezinárodní smlouvy, v případě spojeneckých a vlastních obětí (civilních i vojáků) navíc i ohledy morální. Provedením soupisu měly být pověřeny stanice Sboru národní bezpečnosti. Odpověď místního velitelství v Uherském Hradišti ukazuje, že povědomost o povinnostech vyplývajících z mezinárodních smluv byla skutečně velmi nízká. Přestože zasláný dotazník výslovně vyzývá k uvedení hrobů všech cizích státních příslušníků, byly zaznamenány pouze hroby sovětských vojáků a hroby čtyř (několikrát již uvedených) obětí z řad domácího odboje. Nejen že byly zcela pomínuty hroby maďarské a německé, ale dokonce také hroby spojeneckých rumunských vojáků. S tímto faktem koresponduje i další nařízení ministerstva vnitra pro zemské a okresní národní výbory i zemská velitelství SNB, v němž připomíná povinnost pečovat o válečné hroby, danou ženevskými úmluvami i mírovými smlouvami z první světové války. Výslovně se zde mluví o tom, že tuto důraznou připomínku si vynutily zprávy o rušení válečných hrobů.³⁶

Ačkoli se ministerstvo vnitra jako nadřízený orgán národních výborů v tomto směru výrazně angažovalo, samotná péče o válečné hroby stále ještě patřila ministerstvu národní obrany, potažmo posádkovému velitelství v Uherském Hradišti, jež si nechalo v říjnu 1946

podat informace přímo od správy hřbitova prostřednictvím MNV. Správa hřbitova prokázala ve své odpovědi mnohem větší přehled, neboť zde sice jen v číselném výčtu, ale zato s velkou přesností uvedla všechny válečné hroby od rakousko-uherských až po rumunské a sovětské.³⁷ Již roku 1940 si totiž sama vypracovala seznam všech vojenských hrobů, válečných i mírových, do kterého pečlivě zaznamenávala i pozdější pohřby, provedené v průběhu druhé světové války.³⁸ Posádkové velitelství s ním získalo kvalitní evidenci a celá záležitost na několik let utichla.

Změnu přinesl až počátek 50. let. Vládním usnesením z 20. června 1950 přešly záležitosti evidence a péče o válečné hroby do kompetence ministerstva vnitra. Praktické provádění úkonů s tím spojených na místní úrovni tak přešly z vojenských posádek na okresní a místní národní výbory. Posádková správa Uherské Hradiště předala vojenské hroby do správy ONV dnem 1. ledna 1950. Ministerstvo vnitra během roku 1951 vydalo pravidla, kterými se měla péče o válečné hroby řídit. V prvním oběžníku vyšlo oznámení o změně a základní pokyny pro národní výbory, další pak řešil zvláště otázku pátrání, evidence a péče o hroby německých vojáků a civilistů z let 1938–1945.³⁹ Obě normy pak nahradil oběžník z 3. dubna 1952, poř. č. 185. V úvodu připomíná, že „udržování válečných hrobů vyplývá jednak ze závazků přijatých mírovými smlouvami, jednak má být obrazem opravdové vděčnosti a úcty k těm, kteří položili své životy za naši svobodu“. Tyto dva prvky, mezinárodní právo a přirozená úcta, měly nadále utvářet charakter praxe v oblasti péče o válečné hroby. Velmi často stály ale proti sobě v příkrém protikladu. Tam, kde to prikazovalo právo, chyběla vděčná úcta a naopak. Vždyť i podstatnou součástí výše zmíněné normy byl, řečeno s trochou nadsázky, nerovný přístup k mrtvým. Vytváří se zde totiž jakási klasifikace hrobů. Jako základní kritérium slouží skutečnost, zda se jedná o tzv. mírové vojenské hroby (tj. ty, které vznikly po 31. prosinci 1919 do vypuknutí 2. světové války, a po 31. prosinci 1945), nebo hroby válečné. Toto dělení vychází samozřejmě z mezinárodních smluv, především z ženevských úmluv. V souladu s nimi platí i podle oběžníku ministerstva vnitra základní pravidlo, že hroby, spadající do kategorie hrobů válečných, nelze v žádném případě zrušit. Údržbu mírových vojenských hrobů musí po deseti letech převzít rodina zemřelého, jinak mohou být zrušeny stejně, jako je tomu u hrobů civilních. Ani oběti stejné války si zde ale nejsou zcela rovny. Zatímco „hrobům československých, sovětských a spojeneckých vojáků, partyzánů a obětí II. světové války věnují místní národní výbory zvýšenou péči, starají se o jejich celoroční udržování v součinnosti se složkami Národní fronty“, v případě německých vojáků se pouze vede jejich evidence, „udržují se v poznatelném stavu a opatřují trvalým evidenčním číslem“. Jedná se tedy o minimum péče, vyplývající z povinností signatáře ženevských konvencí. Je jisté naprosto pochopitelné s ohledem na rozjítřené rány z nešťastných let okupace, že toto nutné minimum bylo i maximem, k němuž byla společnost ochotna, zaráží však, že v pozdější době ani tato pravidla nebyla dodržována. Na druhou stranu ale stejná péče jako padlým spojeneckým vojákům měla být poskytnuta i hrobům „obětí třídního boje z dob kapitalismu a fašismu a předbojovníkům za socialismus“, což zahrnovalo i osoby zabitě při prvorepublikových stávkách a demonstracích. Jejich zásluhy, tehdy naprosto nesporné, jsou z hlediska současného hodnocení již více než diskutabilní.⁴⁰

Faktický výkon péče o válečné hroby, jak bylo již zmíněno, stal se tedy záležitostí uher-skohradištského místního národního výboru, dohled a finanční zajištění pak obstarával prostřednictvím místního ONV Krajský národní výbor v Gottwaldově, který byl ministerstvem vnitra pověřen proplácet náklady na tuto činnost. V roce 1951 vyčíslil MNV v Uh. Hradišti celkovou částku na údržbu válečných hrobů v Mařaticích na 5146 Kč. Usnesením pléna MNV z 9. července 1952 byla ustavena sedmičlenná komise pro opatrování válečných hrobů.⁴¹

Kromě způsobu správy změnil se na počátku 50. let také počet válečných hrobů. Dne 15. prosince 1951 byly exhumovány a převezeny na rumunské vojenské pohřebiště na centrálním hřbitově v Brně ostatky tří neznámých rumunských vojáků.⁴² Podobně jako u sovětských vojáků se tak stalo v rámci akce zahrnující všechny rumunské hroby na našem území. Hroby sovětských vojáků sice v Mařaticích zůstaly, ale i zde mělo dojít ke změnám.

V květnu 1952 obdržel městský národní výbor v Hradišti od Svazu protifašistických bojovníků stížnost na havarijní stav kolumbária s ostatky účastníků domácího odboje. Objekt, vybudovaný nedlouho po válce, měl opravdu charakter provizorní stavby. Jednalo se o poměrně malý vybetonovaný prostor, vyhloubený do země a přikrytý betonovou deskou. Nadzemní část tvořil kříž s trnovou korunou, vytvořený z neopracovaných březových kmenů. Podle stížnosti měl být prostor s urnami dokonce částečně zatopen. Město na situaci reagovalo velmi pružně vytvořením projektu stavby nového ústředního památníku obětí nacistické okupace. Snad byla podobná myšlenka zvažována již dříve, v každém případě nyní se daly věci rychle do pohybu. Již na podzim téhož roku 1952 předstoupil zdravotní referent MNV před radu s informacemi o přípravách výstavby nového památníku, symbolicky v den pro odboj tak významný, 17. listopadu. Podle návrhu měl pomník stát na čestném místě proti vchodu na hřbitov, tedy vlastně na místě dosavadního kolumbária a urnového háje. Uvnitř měly být uloženy ostatky českých obětí i devíti padlých sovětských vojáků. Povolení k jejich exhumaci schválilo ministerstvo vnitra 8. října. V květnu 1953 vypracoval architekt František Črhák a sochař Jan Habarta z Ústředí výtvarných umělců Gottwaldov návrh monumentu.

Ačkoli se tedy zdálo, že stavbě nestojí nic v cestě, realizace projektu se z ničeho nic zastavila. Nejpravděpodobnější příčinou se zdá být měnová reforma, jež v červnu 1953 uvrhla Československo do ekonomické stagnace. Nejen obyvatelé, ale i veřejné rozpočty měly náhle hluboko do kapsy, a tak nebyla vyhlídka na získání prostředků ani z veřejných sbírek, ani z dotací či městských financí. Byla to ale opět místní jednota Svazu protifašistických bojovníků, kdo se s neutěšenou situací kolem památníku nehodlal smířit. Začala obesílat všechny možné úřady a organizace emotivními žádostmi o intervenci ve prospěch jejich věci.⁴³ Kritizuje zde město, jež odmítlo převzít úlohu přímého investora, a pozastavuje se nad skutečností, že ve městě nebyl tak dlouho po válce vybudován důstojný památník 9 padlých rudoarmějců a 80 popravených a umučených občanů města, jejichž urny „*rezaví v ubohém betonovém sklepe, kterému se říká hrobka*“.⁴⁴ V této korespondenci se také poprvé zmiňuje myšlenka

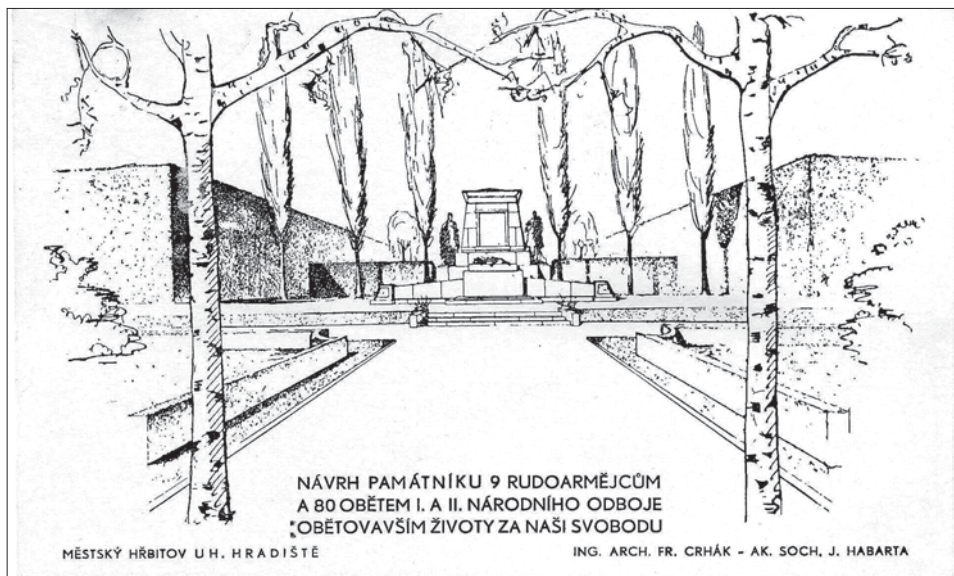

4. Kolumbárium obětí nacistické perzekuce na hřbitově v Mařaticích.

umístit pomník na reprezentativnější místo, které by jeho významu odpovídalo více než na periferii ležící městský hřbitov. Svaz skutečně dosáhl jak obnovení přípravných prací, tak i změny v lokalizaci stavby. Volba padla na nově budované náměstí Míru⁴⁵, původní návrh autoři Crhák a Habarta (patrně s ohledem na omezené finanční možnosti) velikostně výrazně zredukovali do podoby, kterou lze na náměstí Míru vidět v současnosti.⁴⁶ Nový památník byl slavnostně odhalen u příležitosti zahájení oslav 700 let od založení města Uherského Hradiště 7. července 1957. Do kamenné schránky u paty památníku byly přesunuty urny s popelem devíti padlých vojáků sovětské armády a také urny z kolumbária.⁴⁷ Kromě kusých zmínek v nejrůznějších písemnostech o tom podává svědectví především pamětní list, jenž byl vložen do nového památníku: „... všichni, kteří přežili peklo nacistických koncentračních táborů a věznic, sdružení v jednotný Svaz domácího i zahraničního odboje, postavili společně s občany města Uherského Hradiště mrtvým hrdinům a mučedníkům tento skromný památník. Zde je uložen jejich popel společně s popelem padlých příslušníků vítězné sovětské armády, která dne 1. května 1945 naše město a celý zdejší kraj osvobodila.“⁴⁸ Dosavadní pietní místo bylo zrušeno a na čestné místo v čele urnového háje se vrátily ostatky Josefa Schneiderky a Stanislava Lolka, které odsud musely být při budování kolumbária přesunuty do míst za památníkem (dnešní rozptylová louka).⁴⁹

Odhalení nového památníku obětem druhé světové války symbolicky uzavřelo poválečnou aktivitu úřadů na poli péče o válečné hroby. Pouze roku 1961 ještě zpracoval okresní archiv pro odbor vnitřních věcí ONV v Uherském Hradišti odpověď na dotazník, kterým jej obelal krajský národní výbor. Dotazník měl být podkladem pro evidenci památných míst a do svého zorného pole zahrnoval památníky Rudé armády a jejich příslušníků, jednotlivé hroby sovětských vojáků a partyzánů, památníky našich občanů, památná místa bojů a památníky a pomníky z první světové války. Jeho zaměření jasně dokládá postupnou změnu pohledu. Zatímco v poválečné době hrál značnou roli faktor „humanitární“ – naplnění ustanovení mezinárodních smluv o evidenci válečných hrobů pietních, s přibývajícím časovým odstupem převládl prvek „kulturní“, tj. snaha postarat se o pietní místa jako o památky svého druhu. Proto byly tehdy také sepsány drobné pamětní desky a pomníky, z válečných hrobů pak byly paradoxně uvedeny pouze hroby devíti padlých Sovětů.⁵⁰ Ty, jak víme, již ve skutečnosti neexistovaly. Pomníky a pamětní desky plně dostačovaly pro pietní ceremoniály, kterými se padlým spoluobčanům-odbojářům a vojákům-osvoboditelům pravidelně projevovala úcta, ať už upřímná, nebo pouze povinná. Památku těch, kteří padli v nesprávné uniformě, pak nebylo třeba připomínat vůbec. A bylo patrně jedno, zda šlo o uniformu rakousko-uherskou, legionářskou, československou, maďarskou nebo německou. Skutečné válečné hroby tak se stále rostoucím odstupem od válečných událostí zarůstaly travou a povědomí o nich se vytrácelo až na samu hranici nevědomosti.

Jedině tak si lze totiž vysvětlit, že přes veškerá ustanovení mezinárodního práva, jež byla vtisknuta i do vnitrostátních norem československé republiky, byly tyto hroby zrušeny. Není přesně jasné, kdy a za jakých okolností k tomu došlo. Svatopluk Dvorský, bývalý správce hřbitova, uvedl, že vojenský hřbitov postupně zarostl travou a dřevěné kříže, jimiž byly hroby označeny, shnily a popadaly. V 60. letech pak byl celý vojenský sektor zrušen. Tento údaj mohl být poopraven na základě fotografie z archivu pana Dvorského, jež podle něj pochází právě z doby úpravy hřbitova. Stejná fotografie, zachycující skupinu brigádníků, byla publikována v prosincovém čísle Zpravodaje města Uh. Hradiště z roku 1970 jako součást článku o stavebních úpravách probíhajících na městském hřbitově. Tehdy tedy došlo k novému rozdělení sektorů a vytyčení sítě chodníků. Na místě původních vojenských oddělení I a II a části B pro vyvážky zemské nemocnice vznikly nové sektory B-I až B-IV.⁵¹ Tomu odpovídá i skutečnost, že první hroby v nově vytvořených oddílech vznikly v letech 1971–1973.⁵² V dalších letech se pak nově vytyčené části rozrůstaly o další zakoupená hrobová místa, původní hroby tak postupně jeden po druhém mizely.⁵³ Podle běžně užívaného postupu nebyly při výkopu nalezené původní tělesné pozůstatky nikam přesunuty, pouze byly sebrány do schránky, která byla položena na dno hrobu. Je tedy nepochybné, že ostatky

5. Návrh památníku obětí druhé světové války na hřbitově v Mařaticích.

6. Slavnostní odhalení památníku obětem druhé světové války 7. července 1957. Foto archiv Slovákckého muzea.

pohřbených vojáků i nadále odpočívají v půdě mařatického hřbitova. Vzhledem k tomu, že byl zásadně změněn tvar i značení sektorů, nelze dnes přesně určit místo posledního odpočinku konkrétních osob, ale pouze s jistou mírou přesnosti přibližnou lokalizaci. Posledním němým mementem vojenského hřbitova je dosud stojící prázdný podstavec původního legionářského pomníku, stísněný mezi hroby.

I s vědomím toho, že to bude znamenat jistou odchylku od tématu, bude zde ve zkratce popsána ještě jedna skupina hrobů, které s válečnými do značné míry souvisí. Na nejvzdálenějším konci při hřbitovní zdi byly pohřbívány do neoznačených hrobů tělesné pozůstatky

vyvrhelů, kteří pro svůj zločin měli být uvrženi v úplné zapomnění a jejich trest přesahoval i hranici života a smrti. Je ironií dějin, že se zde sešli zrádci německého nacismu s jeho přísluhovači. Z první skupiny je zmíněn celní inspektor Karel Marian a celní rada Max Meinecke. Oba měli být údajně zapleteni do spiknutí proti samotnému nacistickému vůdci Adolfu Hitlerovi. Marian se otrávil ve vězení 1. září 1944, Meinecke se zastřelil před zatčením.⁵⁴

Po skončení druhé světové války působil při krajském soudu v Uherském Hradišti tzv. mimořádný lidový soud. Jeho úkolem bylo vypořádat se se zločinci proti českému národu, a to jak s Němci, tak i kolaboranty z řad Čechů.⁵⁵ První přelíčení se konalo 13. srpna 1945 a pro velký zájem veřejnosti muselo být přesunuto do sálu Reduty. Obžalovaným byl Karel Ullrich, člen zlínského gestapa. Tento opavský Němec čelil obvinění ze surového zacházení s vězni, několika vražd a podílu na vypálení domů v Prlově. Byl shledán vinným, odsouzen k trestu smrti a ještě téhož dne na nádvoří hradištské věznice veřejně popraven.⁵⁶ Druhého dne pokračoval lidový soud přelíčením s Tomášem Štipčákem z Vápenek, informátorem gestapa, jemuž se podařilo vloupat do důvěry partyzánské skupiny z Boršic u Blatnice a následně všech 11 členů předat Němcům. I on byl popraven, stejně tak Ludmila Ulrichová ze Starého Města, manželka zatčeného komunisty Oldřicha Ulricha, která se kromě udávání manželových spolupracovníků dopustila dokonce i nevěry s gestapákem Neubauerem, či udavači manželé Blahovi z Popovic a ještě další.⁵⁷ Soudy se těšily velkému zájmu veřejnosti, čemuž ještě napomáhalo i to, že soud zasedal na různých místech. Ačkoli totiž mimořádný lidový soud sídlil oficiálně v Uherském Hradišti, soudní zasedání se konala v místech, kde obvinění působili. Soud tak zasedal např. ve Zlíně, v Kyjově, Kroměříži či Hodoníně.⁵⁸ Za všechny můžeme uvést případ vedoucího II. oddělení zlínského gestapa Karla Raschky, jenž stanul před soudem 13. září 1946 za mučení a zabití řady členů protifašistického odboje. Místem veřejného soudního přelíčení se stalo Velké kino ve Zlíně, ve Zlíně byla dokonce vykonána i poprava, a to na hřišti SK Letná.⁵⁹

Poválečná mimořádná justice byla skutečně velmi rychlá, během jediného dne proběhl soud, poprava i pohřeb. Např. víme, že přelíčení s Karlem Ullrichem začalo ráno po osmé hodině, rozsudek smrti byl vyneseno ve 12,15 a v 15,45 byl vykonán. I další odsouzený, Tomáš Štipčák, byl popraven téhož dne, kdy soud vynesl rozsudek smrti, požádal pouze o hodinový odklad popravy a splnění posledního přání rozloučit se s manželkou a dětmi. Zemřel v 16,25 a o dvě a půl hodiny později byl pohřben na městském hřbitově. Je znám případ, že byl odsouzenému povolen odklad o 24 hodin, většinou však byl rozsudek vykonán ještě téhož dne. Na rozdíl od popravy, jež byla veřejným představením, bylo žádoucí, aby se pohřeb odbyval v tichosti a bez zájmu veřejnosti. Proto byli popravení pohřbeni ve večerních nebo brzkých ranních hodinách, kdy byl hřbitov uzavřen, bez rakve a do neoznačeného hrobu v nejzazším koutě hřbitova.⁶⁰ Vzhledem k tomu, že část odsouzených byla souzena i popravena v jiných městech, je evidentní, že některé z tělesných schránek popravených válečných zločinců a zrádců neskončila v Mařaticích, ale byla pohřbena jinde. Nemalá část z popravených nebyla dokonce pohřbena vůbec, ale odvezena a předána lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně pro studijní účely. Tento osud potkal zlínské gestapáky Jana Nowaka a Helmuta Heineckeho, udavače Aloise Vránu a Miloše Žáčka i mnohé další.⁶¹

Celkem bylo podle kroniky města Hradiště odsouzeno mimořádným lidovým soudem v Uherském Hradišti 45 osob. Z nich o čtyřech zcela jistě víme, že byli popraveni mimo uher-skohradištskou věznici, o 24 můžeme s jistotou podepřenou více informačními zdroji tvrdit, že zemřeli v Hradišti. Z oněch čtyřiačtyřiceti popravených v Uherském Hradišti pouze devět osob bylo pohřbeno. Zbylých 15 skončilo v brněnském anatomickém ústavu. U ostatních můžeme předpokládat, že zčásti byli souzeni a popraveni v jiných městech, z převážné části pak ale asi v Uherském Hradišti. Na otázku, proč tedy nejsou uvedeni v úmrtní matrice, nemáme uspokojivou odpověď.

V souvislosti s tím lze nastolit otázku, zda podobným způsobem jako s popravenými zrádci a kolaboranty nebylo zacházeno i s vězni komunistického režimu na konci 40. a začátku 50. let 20. století. Abychom mohli na tuto otázku odpovědět na podkladu faktů či alespoň

indicií, byla provedena jednoduchá sonda. Jako základ posloužil jmenný seznam obětí komunistického teroru, umístěný před budovou věznice. Ten obsahuje 16 jmen odsouzených v Uherském Hradišti a popravených, 10 jmen umučených a zemřelých ve vězení a tři jména zastřelených. V úvahu musíme vzít také skutečnost, že nelze jednoznačně určit, kdo zemřel přímo v Uherském Hradišti a kdo byl uveden jen pro svůj původ ve zdejší regionu, a že naopak ne každý v Hradišti vězněný pocházel z Hradištska (jednalo se o krajskou věznici). Následkem toho by snaha o ověření základních údajů o jednotlivých osobách znamenala složité pátrání. Dokonce ani všichni ti, kteří v Uherském Hradišti skutečně zemřeli, nemusí být zaznamenáni ve zdejší matrice a také zde skutečně zaznamenáni nejsou. Důvodem je patrně určitá benevolence při zápisech do úmrtních matrik, umožňující zapsat úmrtí buď v místě, kde k němu došlo, nebo v místě pohřbu. V matrice úmrtí města Hradiště se z citovaného seznamu podařilo nalézt záznam o čtyřech popravených a třech věznicích, kteří zemřeli ve vězení na myodegeneraci srdce, resp. sebevraždu oběšením. Pouze o jednom z nich skutečně víme, že byl pohřben v Mařaticích. Ve třech případech byli zesnulí pohřbeni v místech, odkud pocházeli, dvakrát není místo pohřbu uvedeno vůbec.⁶²

Z tohoto malého srovnání můžeme vycházet při konstatování, že s největší pravděpodobností bylo příbuzným obětí komunistické persekuce umožněno důstojné pohřbení ostatků jejich blízkého v rodinném hrobě. Bylo by ovšem záležitostí delšího výzkumu přinést odpověď na otázku, za jakých okolností se tak dělo, zda byl pohřeb těchto lidí provázen pozorností represivních složek apod. A obzvláště by byl hoden pozornosti poslední z oněch sedmi případů, jenž nebyl v předchozím odstavci úmyslně uveden. U jednoho z popravených bylo totiž zaznamenáno předání jeho ostatků patologickému ústavu v Brně. Pokud by se uvedený údaj podařilo potvrdit, stala by se tato skutečnost dokladem mimořádné (leč nepřilíš překvapující) nehumánnosti a zvláště totalitní moci, jež zacházela s ostatky svých protivníků stejně jako s těly válečných zločinců. Navíc je zde i reálná možnost, že navzdory politickým změnám stále někde v anatomickém kabinetu čekají na své důstojné uložení.

Závěrem ještě zbývá pohlédnout alespoň krátce na stav péče o válečné hroby v posledních desetiletích. Také v 70. a 80. letech vyvíjel Okresní národní výbor v Uherském Hradišti aktivitu v tomto ohledu, ale poněkud odlišného charakteru. Zatímco ve 40. až 60. letech bylo základním prvkem této činnosti uspořádání poměrů – stabilizace pohřebních míst, jejich evidence a důstojná úprava, v dobách pozdějších se řešily spíše podněty ve věci pátrání příbuzných po nezvěstných vojácích. V drtivé většině případů šlo o sovětské vojáky, padlé na československém pomezí, pouze ve dvou případech byl hledán hrob německého vojáka (v Bánově a v Popovicích). V roce 1981 byla prošetřována oficiální žádost Jugoslávie o zjištění hrobů jejich občanů. Jak víme, v Hradišti se tou dobou již žádné nenacházely. Prostředníkem mezi národním výborem a příbuznými byl Mezinárodní červený kříž, pátrání na našem území prováděl federální výbor Československého červeného kříže, zaangażováno bylo i české ministerstvo vnitra a federální ministerstvo zahraničních věcí. Zvláštní režim mělo i takto dlouho po válce vyhledávání německých válečných hrobů. Dotazy soukromých osob měly být ponechávány zcela bez odpovědi, stejně jako dotazy Lidového spolku pro péči o německé válečné hroby (Volksbund Deutsche Gräberfürsorge), jenž je označen za revanšistickou organizaci, či jiných západoněmeckých institucí. Jedinou institucí, se kterou bylo možné v této věci komunikovat, byl Německý červený kříž.⁶³

V péči o válečné hroby stále platila pravidla z počátku 50. let. Žádné válečné hroby nesměly být rušeny, úpravy a přemístování hrobů bylo možné pouze se souhlasem federálního ministerstva zahraničních věcí. V roce 40. výročí osvobození byla provedena kontrola evidovaných sovětských hrobů, a to včetně přímé kontroly fyzického stavu jednotlivých míst. Hradiště nahlásilo pouze pomník na náměstí Míru, v němž se nachází ostatky devíti sovětských vojáků.⁶⁴

Po změně politického klimatu došlo především k uvolnění vztahů se sjednoceným Německem, což umožnilo zástupcům Volksbundu provést pátrání po hrobech vojáků wehrmachtu na našem území, popřípadě i exhumaci ostatků, které měly být převezeny na

vybraná centrální pohřebiště, v případě Moravy na Centrální hřbitov v Brně. Na okrese byly provedeny i exhumace, v případě Hradiště to samozřejmě nebylo možné.⁶⁵ V současné evidenci válečných hrobů Městského úřadu Uherské Hradiště figurují pouze památníky a pamětní desky, jediným evidovaným válečným hrobem je právě památník na náměstí Míru a i ten byl zanesen jako pietní místo, nikoli jako hrob s ostatky. Fakticky ještě existuje hrob rodiny Půdovy, kde odpočívá i dr. Jan Půda a hrob s urnou Viléma Skládala. Ostatní válečné hroby z obou světových válek i vojenské hroby první republiky podlehly změnám, které přinesly minulé roky a desetiletí. Dnes už lze existenci válečného hřbitova v Mařaticích považovat za uzavřenou kapitolu. Snad by však slušelo tomuto příběhu dopsat ještě jednu větu formou pietní úpravy zbytků původního legionářského pomníku. Na rozdíl od generací přímo postižených mnohdy těžkými osudovými zvraty máme my, lidé dnešní mírové doby, mnohem menší právo soudit, kdo si tehdy zasloužil smrt a kdo ne, nebo kdo si dnes zaslouží pietní vzpomínku a kdo zapomnění.

Poznámky:

- 1 Č o u p e k, J. – Š n a j d a r, J. – P a u l e, O.: *Vojsko v Uherském Hradišti*. Uh. Hradiště 1990, s. 28–30.
- 2 Státní okresní archiv Uherské Hradiště (dále jen SOKA UH), i. č. 442 (zpráva MNV Uh. Hradiště pro posádkové velitelství z 9. 10. 1946).
- 3 Tehdejší označení bylo B-III a B-IV. Změny v rozloze a značení jednotlivých částí zachycuje plánec otištěný v první části studie.
- 4 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2. Spektakulárnost vojenského pohřbu patrně učinila na pisatele hradištské kroniky takový dojem, že zprávu o něm neopomenul zmínit i přesto, že zápisy z válečných let byly pořizovány až dodatečně.
- 5 Městský úřad Uherské Hradiště, matrika zemřelých z roku 1944. Ze záznamu ale nevyplývá, zda byla gangréna způsobena bojovým zraněním, nehodou či jinak.
- 6 Městský úřad Uh. Hradiště, matrika zemřelých z roku 1944; SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (kronika města, s. 273) „*Na mařatském hřbitově se konal ve středu 18. října pohřeb dvou německých vojáků, kteří při střelení po americkém letadle byli v Nedakonících 13. října zabiti. Polní kurát z Olomouce a důstojník rakouské čety 17. oddílu se rozloučil s pochovanými příslušníky 746. praporu.*“ Kronika zmiňuje i pozdější pohřeb třetího vojáka.
- 7 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 329–330): „*Ubohá byla ustupující maďarská armáda. Vojáci i dobytek byli v ubohém stavu, mužstvo sešlé, otrhané, vozy rozbité... Velký transport maďarského vojska projel městem 12. února. ...Od 16. do 18. února projížděly městem velké transporty maďarských vojsk... 10. března odjela maďarská posádka k Vídni, ale magistrálou přicházeli noví vojáci většinou nužně oblečení s pytlek na zádech, z nichž mnozí lámanou slovenštinou prosili místní obyvatele o chléb.*“
- 8 Tamtéž, s. 334.
- 9 Uherskohradištské matriky o Maďarech s výjimkou vojína Lajose Muzsika zcela mlčí a Maďarsko také nedisponuje podobnou veřejnou databází jako německý Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge. Podle bývalého správce hřbitova Svatopluka Dvorského, rozhovor z 1. června 2007 (dále jen Vzpomínky S. Dvorského), bylo vzhledem k jazykové bariéře a zmatené organizaci ustupujících vojsk v napjaté situaci závěru války značným problémem zjistit vůbec nějaká data o zemřelých.
- 10 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 286–287). V kronice uváděné příjmení dozorce gestapa Kallig je nesprávné, stejně jako varianta ze seznamu válečných hrobů (ONV UH, i. č. 442). Základní osobní údaje Vratislava Slováčka (zámečník ze Starého Města, nar. 30. 11. 1923, zemřel 4. 4. 1945) uvádí publikace Památník obětem 1. a 2. světové války v okrese Uh. Hradiště. Uh. Hradiště 1975, s. 81. Jeho ohledací list je uložen mezi matričnými doklady (SOKA UH, Sb. listin UH, i. č. 80).
- 11 Byly srovnávány údaje ze seznamu válečných hrobů (SOKA UH. ONV UH, inv. č. 442), matrik hradištského Standesamtu (Městský úřad, matriky 1945) a databáze německého Lidového spolku pro válečné hroby (www.volksbund.de/graebersuche). V případě Alfonse Zakowskího nemáme k dispozici matriční záznam, i tak lze s ohledem na dobu a místo úmrtí prakticky s jistotou tvrdit, že patřil k zraněným z ústupových bojů na Slovensku.

- 12 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 330): „*Zvlášť silný pohyb vojska byl začátkem dubna. Celé dny a noci projíždělo autostrádou ze Slovenska motorizované vojsko všech zbraní, tanky, děla, Červený kříž.*“
- 13 SOKA UH. AM UH III, i. č. 482.
- 14 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 330): „*9. dubna sneslo se ruské letadlo nad nádvořím kasáren a palbou byl jeden důstojník zabit.*“ Dle databáze „Volksbundu“ se osoba tohoto jména pohřešuje od 1. 3. 1945 v Horním Slezsku.
- 15 Tamtéž, s. 307: „*(2. 5. 1945) Německý zajatý voják dostal rozkaz od ruské hlídky miny posbíratí a odstraniti. Když odmítl tak učiniti, byl ruským vojákem se slovy „ničevó“ zastřelen.*“
- 16 Srov. P a u l e, O.: *Osvobození Uherskohradištska, II. část.* Uh. Hradiště 1983, s. 28 resp. tamtéž, IV. část. Uh. Hradiště 1987, s. 52 a 54.
- 17 SOKA UH. ONV UH, i. č. 442.
- 18 Tamtéž, resp. SOKA UH. MěNV UH, i. č. 841. Počet osmi padlých uvádí i kronika (SOKA UH. AM UH III, i. č. 2, s. 334). Současná evidence hrobů správce pohřebiště firmy HRATES uvádí dokonce 11 ruských vojáků, a to přesto, že se jejich ostatky na hřbitově již nenacházejí.
- 19 Srov. P a u l e, O.: *Osvobození Uherskohradištska, IV. část.* Uh. Hradiště 1987, s. 16, 18 a 30. Autor uvádí jako zdroj dat Centrální archiv při Sovětu ministrů SSSR.
- 20 P a u l e, O.: *Osvobození Uherskohradištska, II. část.* Uh. Hradiště 1983, s. 30; SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 307).
- 21 Nabízí se otázka, jak vlastně přišli vojáci k těmto iniciálám. Snad mohlo jít o nějaké zkomolení hodnostního označení, u Polonskeho by to odpovídalo: L.T.= lejténant, tj. poručík.
- 22 Srov. N e d b a l, L.: *Důstojníci z politického okresu Uherské Hradiště v čs. zahraniční armádě 1939–1945 (4. část).* Slovácko, roč. 2004, s. 283–284. Jeho ohledací i úmrtní list je uložen v SOKA UH, Sb. listin UH, i. č. 80.
- 23 Dnes tento hrob nese číslo 8, odd. A–III.
- 24 Srov. N e d b a l, L.: *Důstojníci z politického okresu Uherské Hradiště v čs. zahraniční armádě 1939–1945 (1. část).* Slovácko, roč. 2001, s. 221–234.
- 25 SOKA UH. ONV UH, i. č. 442 – hlášení místního velitelství SNB v Uh. Hradišti pro ONV z 13. května 1946 o válečných hrobech uvádí v kategorii domácích obětí nacistické perzekuce právě tyto čtyři hroby, a to včetně čísel (229–232).
- 26 Podle Dvorského (Vzpomínky S. Dvorského) si ostatky Beno Kopeckého odvezl jeho syn do Prahy.
- 27 *Uložení ostatků popravených a umučených účastníků domácího odboje za národní osvobození.* Uh. Hradiště 1947.
- 28 Tamtéž, dále také v kronice na s. 373–375 (SOKA UH, AM UH III, i. č. 2), podrobnosti o organizaci slavnosti lze také najít v materiálech Městského národního výboru v Uh. Hradišti (SOKA UH. MěNV UH, i. č. 470). Zde je uložen také plán rozmístění účastníků obřadu uložení ostatků, jasně situující kolumbárium na dnes zatravněnou plochu půlkruhovitěho tvaru mezi oddíly M-V, C-IV a U, kde dnes stojí náhrobky malířů Josefa Schneiderky a Stanislava Lolka. Ze slavnosti existuje i nesporně unikátní několikaminutový filmový záznam (Slovácké muzeum Uherské Hradiště, Videodokumentace Slováckého muzea, sign. VK-146).
- 29 Tímto programem je samozřejmě již výše citovaná publikace *Uložení ostatků...* Během přípravy pietního aktu se ovšem hovořilo jen o 104, resp. 126 a nakonec 128 padlých (SOKA UH. MěNV UH, i. č. 470). Ponecháváme stranou také skutečnost, že je zde uveden i Josef Štěrba, který zahynul jako letec v Anglii, takže nešlo jen o účastníky domácího odboje, jak by se z názvu mohlo zdát.
- 30 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 374)
- 31 Někjaký čas po dokončení této studie vznikla neradostná povinnost toto tvrzení korigovat. Dne 30. dubna 2008 zemřel v Afghánistánu na následky výbuchu nálože pod obrněným vozem rotný Radim Vaculík ze 102. průzkumného praporu z Prostějova. Tento rodák z nedalekého Hluku byl 9. května 2008 pohřben s vojenskými poctami (in memoriam povýšen do hodnosti praporečkáka) do rodinného hrobu na hřbitově v Mařaticích. Bohužel tak zde skutečně i ve zdánlivě klidné době přibyl další válečný hrob. Doufejme, že je poslední.
- 32 Ženevská konvence 1929, kapitola 1, odst. 4.

- 33 SOKA UH. ONV UH, i. č. 442. Již 2. 8. 1945 pod čj. 208/pres. řešil ONV Uh. Hradiště dodání seznamu padlých sovětských vojáků a 3. 12. 1945 předává zemský národní výbor oznámení sovětského vojenského přidělence o chystaném provádění exhumací.
- 34 O případu G. Porcinioho bylo již dříve vše podstatně řečeno, o exhumaci B. Denčana a V. Petáka podává zprávu jednak žádost posádkového velitelství o povolení exhumace (SOKA UH, OÚ UH, i. č. 572), jednak kronika města (SOKA UH, AM UH III, i. č. 1, s. 304).
- 35 Tamtéž. Ostatky sovětských vojáků zůstaly kromě mařatického hřbitova ještě v Blatničce, Míkovcích, Ostrožském Předměstí a Podolí.
- 36 Tamtéž. Oběžník ministerstva vnitra z 25. 7. 1947 přímo odkazuje na ženevskou konvenci z roku 1929 i na versailleskou, saintgermainskou a trianonskou mírovou smlouvou.
- 37 Tamtéž (zpráva MNV Uh. Hradiště pro posádkové velitelství z 9. 10. 1946).
- 38 Tamtéž. Tento seznam tvoří hlavní osu studie a přes dílčí nepřesnosti v údajích (především datech pohřbu), prokázané při porovnávání s dalšími informačními zdroji, je nedocenitelným svědectvím.
- 39 Jednalo se o oběžníky MV z 29. 3. 1951, poř. č. 346/1951 a z 3. ledna 1951, poř. č. 42/1951 (SOKA UH. MěNV UH, i. č. 481, resp. ONV UH, i. č. 442).
- 40 SOKA UH. MěNV UH, i. č. 481.
- 41 Tamtéž.
- 42 Tamtéž (seznam rumunských vojáků, exhumovaných a převeznených do Brna z 28. 2. 1952).
- 43 SOKA UH. Okresní výbor Svazu protifašistických bojovníků Uh. Hradiště (dále jen OV SPB UH), i. č. 23. Ve spise se nacházejí dopisy pro krajský a ústřední sekretariát svazu (jenž měl žádost předat ministerstvu financí), Místní národní výbor a Okresní národní výbor v Uh. Hradišti, Krajský národní výbor v Gottwaldově, městský a okresní sekretariát KSČ v Uh. Hradišti.
- 44 Tamtéž, dopis z 15. března 1954. Za povšimnutí stojí skutečnost, že se zde již nemluví o 128 padlých odbojářích, ale jen o 80, přičemž není postaveno žádné rovnítko mezi počet umučených a množství uren.
- 45 Teprve roku 1955 se bývalé smetiště proměnilo v urbanizovanou parkovou plochu. Srov. SOKA UH. MěNV UH, i. č. 1 (4. svazek kroniky města, s. 126).
- 46 Místo dvou soch nakonec pomník zdobí pouze jedna socha a celkově působí oproti původnímu návrhu skromněji. Přesto i při letném pohledu odhalíme množství podobných prvků. Jedinou pozdější změnou bylo umístění kamenných desek se jmény obětí z řad hradištských občanů, které byly na pomník umístěny až v 90. letech. Celý postup dění okolo výstavby zachycují zápisy rady ONV z let 1954–1956 (srov. SOKA UH, ONV UH, i. č. 303, kat. č. 361, 416, 419, 432 a 440).
- 47 Je zajímavé, že v současné evidenci hrobů správy hřbitova v Mařaticích jsou ostatky sovětských vojáků stále vedeny na svých původních místech v části C-IV. Pomník nese nápis: „*Ať kamkoliv jdeš, zastav se na chvíli! Pamatuj, že my za život tvůj krví platili!*“ Text schválila rada MNV na zasedání 10. května 1957 a nahradil nepříliš originální: „*Věčná sláva hrdinům padlým za osvobození naší vlasti, věčná paměť obětem národní a rasové persequce.*“ (SOKA UH. MěNV UH, i. č. 116). Kamenné desky se jmény obětí z řad hradištských občanů byly na pomník umístěny až později v 90. letech.
- 48 SOKA UH, OV SPB, i. č. 37
- 49 Srov. SOKA UH, ONV UH, i. č. 401, spis čj. 9534/46 ve věci zřízení kolumbária. Z čestného místa byly přemístěny i hroby starosty Františka Beneše a stavitele Josefa Horáka na jejich současné místo.
- 50 Stejně tomu bylo i v soupisu z roku 1961 (SOKA UH. ONV UH, i. č. 442).
- 51 Vzpomínky S. Dvorského; H a r t m a n, A.: *Úprava městského hřbitova*. Zpravodaj města Uh. Hradiště, č. 12, roč. 1970, s. 11–12. Při srovnání současné mapy hřbitova s poválečným nákresem (viz 1. část článku, vydaná v loňském ročníku) je zřejmé, že současné rozvržení sektorů se od původního značně liší. Výše otiskovaná mapka, pocházející patrně z doby 2. světové války, mírně koriguje původní odhad velikosti vojenského hřbitova, naznačený v prvním ze jmenovaných plánů.
- 52 Srovnáním dat uložení ostatků dle evidenci hrobů správy pohřebiště lze získat přesnou představu o postupu nového využití bývalého vojenského hřbitova a nemocničního oddílu. Povšimneme-li si dat pohřbu u deseti nejnižších čísel hrobů v každém sektoru, určíme jako počátek nového

- pohřbívání v dnešním oddíle B-I léta 1972–1973, v oddíle B-II léta 1976–1977, B-III 1977–1978 a B-IV 1989–1990. Ke stejnému výsledku dojdeme i jednoduchým seřazením hrobů podle data úmrtí. Jednotlivé starší pohřby (např. i z let 1939, 1941 či z 50. let) není třeba brát v úvahu, jedná se totiž zřejmě o ostatky, přenesené do nově zakoupeného rodinného hrobu ze staršího pohřebního místa. Vždy se totiž vyskytují v hrobě, kde je pohřbena i osoba uložená v pozdější době (po výše uvedeném datu).
- 53 Podle sdělení Jana Rajzla (bydl. Malinovského 263, Uh. Hradiště) zanikl poslední válečný hrob teprve nedávno, když se o něj přestala starat příbuzná zesnulého. V roce 2004 jej ještě zachytil na fotografii, dnes jej už na hřbitově nenajdeme. Jednalo se o maďarského vojína Lájose Muzsika.
  - 54 AM UH III, i. č. 2 (kronika, sv. 2, s. 274, resp. 334): „*V týž den (2. 9. 1944) byl na hřbitově v rohu zídky zahrabán celní inspektor Karel Marian, který byl jako major nepřítomně zúčastněn atentátu na Hitlera. Byl gestapem zatčen a ve vězení se 1. září otrávil. Narodil se r. 1888 v Hamburku.*“ „...15. 4. se zastřelil německý celní rada Max Meinecke, jehož rodina byla zasvěcena do spiknutí proti Hitlerovi. Zastřelil se před zatčením a pochován byl v Mařaticích u zídky v levém rohu hřbitova.“
  - 55 Srov. J a n á k, J.–H l e d í k o v á, Z.–D o b e š, J.: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 457–458, resp. Liška, Otakar a kol.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*. Praha 2006, s. 19–22.
  - 56 Srov. *První poprava v Uherském Hradišti*. Čin 15. 8. 1945, s. 2.
  - 57 O činnosti mimořádného lidového soudu podrobně informuje hradištská kronika (AM UH III, i. č. 2 (286, 338–344 a 369–370)). Zprávy o činnosti a rozsudcích vycházely také tiskem, zde byly použity články z týdeníku Čin. Ve sbírce matričních dokladů (SOKA UH. Sb. listin UH, i. č. 103 a 80) lze najít také ohledací listy některých popravených (Karel Ullrich, Helmut Heinecke, Tomáš Štipčák, Ludmila Ulrichová). Seznam všech osob, odsouzených mimořádným lidovým soudem k trestu smrti, vycházející jednak ze seznamu uveřejněném ve studii Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR (Liška, Otakar a kol.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*. Praha 2006), jednak z městské kroniky a matriky, je uveden v příloze. V této souvislosti je ovšem třeba upozornit na jisté nepřesnosti v Liškově seznamu. Například právě u Karla Raschky uvádí jako místo popravy Uh. Hradiště, ačkoli víme, že tomu tak nebylo, či naopak u Drahomíry Nogolové, jež byla prokazatelně v Hradišti popravena, uvádí jako místo popravy Ostravu. Je tedy otázkou, zda byly všechny osoby ze seznamu skutečně popraveny v hradištské věznicí. Pochybnosti pak mohou v prvé řadě budit další v hradištské matrice neuvedená jména, především v případech, že se soudní přelíčení prokazatelně konalo v jiných městech: Valentin Hanuschka a Heřman Partsch, kteří byli souzeni v Hodoníně, Jan Chábek a Mikuláš Mlčoch – souzení v Kroměříži, Rudolf Adler – souzen v Uherském Brodě a Josef Urbánek – souzený ve Zlíně.
  - 58 SOKA UH. AM UH III, i. č. 2 (s. 338–344 a 369–370).
  - 59 *Veřejná poprava gestapáka Rašky ve Zlíně*. Čin 15. 9. 1946, s. 7.
  - 60 SOKA UH. Sb. listin UH, i. č. 103 a kart. 391. V ohledacím listu T. Štipčáka je uveden čas pohřbu 19.00 hodin, u Ludmily Ulrichové dokonce 21.00 hodin. Potvrzují to také Vzpomínky S. Dvorského, jenž si osobně pamatuje na to, jak ráno přivezli mrtvolu popraveného. Kat mu dokonce nabízel zánovní polobotky mrtvého.
  - 61 V ohledacím listu Helmuta Heineckeho (SOKA UH. Sb. listin UH, i. č. 103) je přímo uvedeno, že byla „*mrtvola dodána do anatomického ústavu MU v Brně*“. Stejně svědectví vydává i matrika (Městský úřad Uherské Hradiště, matriky) a kronika města (SOKA UH. AM UH III, i. č. 2). Více informací lze najít v příloze.
  - 62 Ve výše citované studii o trestech smrti (Liška, O. a kol.: *Tresty smrti...*) je uvedeno 5 osob, popravených v hradištské krajské věznicí.
  - 63 SOKA UH, ONV UH, i. č. 1143. Součástí spisu je nedatovaný metodický pokyn pro evidenci a péči o válečné hroby. Stále ještě vychází z dříve zmiňovaných oběžníků z počátku 50. let.
  - 64 Tamtéž, dopis KNV v Brně z 14. 2. 1985 a odpověď ONV Uh. Hradiště z 21. 2. 1985.
  - 65 Srov. *Dělníci vykopávají hroby s pozůstatky vojáků*. Slovácké noviny 13. 11. 1996, s. 7.

Wartime Graves in the Mařatice Cemetery, Part Two

A b s t r a c t

After the Protectorate Bohemia and Moravia had been established, the German garrison came to the city. They also utilized the military department for occasional burials of their members. The frequency of military burials increased substantially during the last months of the war when the troops retreating from Slovakia streamed through the city. Apart from the Germans, 21 Hungarian soldiers were buried here who died mostly of typhus. The military department was completely full by now, so further soldiers had to be buried in the civilian parts. This was the case of 3 Romanian and 9 Russian soldiers, who had died during the liberation of the city. In 1947, a columbarium was set up for urns with the remnants of the victims of Nazi persecution. However, most of the urns did not contain authentic bodily remnants, but just symbolic remnants instead – soil from the place of death, a piece of personal belongings etc. This provisional solution proved insufficient, so the district committee of the Union of Anti-Fascist Fighters struggled for the building of an adequate memorial for the victims of the Second World War. In 1957, the memorial was uncovered in the Mír Square, the pedestal of which contained not only the remnants of the Soviet soldiers, but probably also the contents of the columbarium. The remnants of the Romanian soldiers had previously been transported to the military cemetery in Hodonín. In accordance with the international law, an evidence of wartime graves was created immediately after the war and then again in the early 1950s. This evidence included also the graves of the soldiers of the defeated states, but these had not been taken care of, and consequently the whole military department of the cemetery gradually dilapidated, and the wooden crosses succumbed to destruction. Finally, in 1970 during the reconstruction of the cemetery pavements, the military cemetery was, along with the adjacent graves of the so-called hospital department, abolished and converted in spaces for new graves. In relation to the wartime graves from the Second World War, we have to mention the activities of the Emergency People's Court in Uherské Hradiště, which was to deal with the traitors and collaborators. Based on its verdicts, about 40 persons were executed, out of whom several had been buried in Mařatice, in unsigned graves by the back wall of the cemetery. The name lists of the wartime graves from the years 1939–1945 as well as the list of persons sentenced by the Emergency Peoples Court to death penalty are included in the appendix.

Kriegsgräber auf dem Friedhof in Mařatice, 2. Teil

Z u s a m m e n f a s s u n g

Nach Errichtung des Protektorats Böhmen und Mähren kam eine deutsche Militärgarnison in die Stadt. Auch sie nutzte die Militärabteilung des Friedhofs für ihre Verstorbenen. In den letzten Kriegsmontaten, als durch die Stadt die aus der Slowakei zurückziehenden Truppen strömten, nahm die Frequenz der Militärbegräbnisse zu. Außer deutschen Soldaten wurden hier auch 21 ungarische Soldaten beerdigt, die meistens am Flecktyphus starben. Die Militärabteilung hat sich gefüllt, sodass weitere verstorbene Soldaten auch in den zivilen Abteilungen beerdigt wurden. Unter ihnen waren auch 3 rumänische und 9 sowjetische Soldaten, die bei der Befreiung der Stadt gefallen sind. 1947 wurde auf dem Friedhof ein Kolumbarium zur Aufbewahrung der Urnen mit sterblichen Überresten von Opfern der Nazi-Verfolgung errichtet. Die meisten Urnen enthielten jedoch keine authentischen körperlichen Überreste, sondern nur symbolische – Erde vom Sterbeort, persönliche Sachen u. ä. Diese provisorische Lösung zeigte sich als ungenügend, deshalb setzte sich der Verband der antifaschistischen Kämpfer für den Aufbau eines würdigen Denkmals zur Erinnerung an die Opfer des zweiten Weltkriegs ein. 1957 wurde das Denkmal auf dem Platz „náměstí Míru“ enthüllt. Im Denkmalsockel wurden die sterblichen Überreste der sowjetischen Soldaten und vermutlich auch der Inhalt der Kolumbarium-Urnen beigesetzt. Die sterblichen Überreste der rumänischen Soldaten wurden schon vorher auf den zentralen rumänischen Friedhof in Hodonín überführt. In Übereinstimmung mit dem internationalen Recht wurde die Kriegsgräberevidenz unmittelbar nach dem Krieg und erneut Anfang der fünfziger Jahre eingeführt. Evidiert wurden auch Gräber der besiegten Soldaten, aber diese Gräber wurden nicht gepflegt, sodass die ganze Militärabteilung des Friedhofs verfiel und Holzkreuze mit Bezeichnungen verwesten. 1970, als die Fußwege rekonstruiert wurden, wurde der Militärfriedhof zusammen mit umliegenden Gräbern der so genannten Krankenhausabteilung aufgehoben und das Gelände für neue Gräber bestimmt. Im Zusammenhang mit den Kriegsgräbern aus dem zweiten Weltkrieg ist die Tätigkeit des Außerordentlichen Volksgerichts in Uherské Hradiště zu erwähnen. Dieses Gericht sollte mit den Verrätern und Kollaborateuren abrechnen. Aufgrund seiner Urteile wurden rund vierzig Personen hingerichtet, von denen einige in Mařatice in namenlosen Gräbern an der hinteren Friedhofsmauer begraben wurden. Das Verzeichnis der Kriegsgräber aus den Jahren 1939–1945 auf dem Friedhof Mařatice und die Namenliste der vom Außerordentlichen Volksgericht in Uherské Hradiště zum Tode verurteilten Personen sind im Anhang angegeben.

Válečné hroby - 2. světová válka

Oddělení	Příjmení	Jméno	Hodnost	Narozen		Zemřel		Příčina smrti	Pohřben	Poznámka
				datum	místo (okres, země)	datum	místo			
voj. II	Küpper	Paul Arthur	Stabsgefreiter	15. 4. 1894	Mettmann (Mettmann, Německo)	25. 7. 1944	Gdaňská kasárna	plicní embolie	31. 7. 1944	
voj. II	Ziegler	Wilhelm	Gefreiter	20. 12. 1924	Nordhorn (Nordhorn, Německo)	5. 8. 1944	zemská nemocnice	plynatá gangréna	8. 8. 1944	
voj. II	Friedberger	Karl	Schütze	14. 4. 1904	Englöd (část obce Wallerfing, Deggen Dorf, Německo)	13. 10. 1944	Nedakonicce	zahynul při náletu na transportní vlak	18. 10. 1944	
voj. II	Brieskorn	Günther	Gefreiter	2. 11. 1924	Gelsenkirchen (Gelsenkirchen, Německo)	13. 10. 1944	Nedakonicce	zahynul při náletu na transportní vlak	18. 10. 1944	
voj. II	Ruschka	Dominik	Schütze	28. 8. 1894	Kettiasbrunn (Mistelbach, Rakousko)	28. 10. 1944	zemská nemocnice	srdeční insuficience s plicním edémem	2. 11. 1944	následkem zranění při náletu na transportní vlak v Nedakonicích
voj. II	Kreyca	Roman	Gefreiter	11. 6. 1900	Wien (Wien, Rakousko)	18. 11. 1944	Gdaňská kasárna	sebevražda pro střelením hlavy	23. 11. 1944	
voj. II	Toth	Arpad				2. 1. 1945			9. 1. 1945	
voj. II	Strubo	János				2. 1. 1945			9. 1. 1945	
voj. II	Muzsik	Lajos	vojín	22. 3. 1920	Paca (Zala, Maďarsko)	7. 1. 1945	zemská nemocnice	střelná rána do hrudníku	9. 1. 1945	
voj. II	Hanke	Walter Erich	Obergefreiter	4. 4. 1904	Žagaň (Žagaň, Polsko)	25. 1. 1945	zemská nemocnice	otrava oxidem uhelnatým	27. 1. 1945	
voj. II	Matzdorf	Gerhard Paul	Obergefreiter	5. 7. 1912	Neudamm (Frankfurt an der Oder, Německo)	25. 1. 1945	zemská nemocnice	otrava oxidem uhelnatým	27. 1. 1945	
voj. II	Unglert	Xaver Franz	Arbeitsmann	3. 2. 1927	Babenhausen (Darmstadt -Dieburg, Německo)	24. 1. 1945	Kunovice, Reichs-arbeitsdienst-lager 2/12	srdeční slabost	29. 1. 1945	

voj. II	Radler	Johann	Schütze	23. 10. 1899	Stierberg (část obce Obertaufkirchen, Mühldorf, Německo)	5. 2. 1945	zemská nemocnice	prasklý vřed dvanáctníku, povšechný zánět pobřížnice	12. 2. 1945	
voj. II	Sándor	Csuri				17. 2. 1945			19. 2. 1945	
voj. II	Hangel	György				20. 2. 1945			22. 2. 1945	
voj. II	Schmitz- berger	János				20. 2. 1945			22. 2. 1945	
voj. II	Pjesovszky	György				27. 2. 1945			1. 3. 1945	
voj. II	Sándru	Simon				27. 2. 1945			1. 3. 1945	
voj. II	Sketde	Bruno Alois	Arbeitsmann	9. 7. 1928	Jaroszów (Svidnica, Polsko)	27. 2. 1945	Buchlovice, Reichs- arbeitsdienst- lager	zánět srdce svalu	2. 3. 1945	
voj. II	Krízsán (Krisan)	Tivadar				3. 3. 1945			5. 3. 1945	
voj. II	Sárkadi	János				2. 3. 1945			5. 3. 1945	
voj. II	Hegyesi	Geza				6. 3. 1945			8. 3. 1945	
voj. II	Csepanyi (Cseposanyi)	Sandor				6. 3. 1945			8. 3. 1945	
voj. II	Levoczký	János				10. 3. 1945			12. 3. 1945	
voj. II	Mogyorósi	Josef							14. 3. 1945	
B-III	Bacsán	János							14. 3. 1945	
B-III	Szabó	István							16. 3. 1945	
B-III	Stofka	Mihály							21. 3. 1945	
B-III	Olemnyik	István							23. 3. 1945	
B-III	Gyöngiji	Viktor							23. 3. 1945	

B-III	Vlesko	Sándor										24. 3. 1945	
B-III	Brugos	Ferenz										26. 3. 1945	
B-III	Galik	Jakob	Angestellte in Gefängnis- aufsichtsdienst	24. 3. 1914	Franzfeld (Jižní Banát, Srbsko)	30. 3. 1945	zemská nemocnice					3. 4. 1945	zabit partyzány
B-III	Nußer	Walter	Sanitärs Oberfeldwebel	24. 4. 1909	München (München, Německo)	3. 4. 1945	Mýjava, resp. motorizovaný polní lazareť 552 Uh. Hradiště					5. 4. 1945	zranění ramenní- ho kloubu graná- tovou střepinou
B-III	Glückstein	Willibald	Soldat	16. 7. 1926	Saal an der Saale (Königshofen, Německo)	3. 4. 1945	Stará Tůrá, resp. motorizovaný polní lazareť 552 Uh. Hradiště					5. 4. 1945	průstřel levého ramene, střelné protřetí levého stehna, střelná rána do hlavy
B-III	Zakowski	Alfons	Obergefreiter	4. 6. 1911	Lulkowo (Toruń, Polsko)	6. 4. 1945	5. motorizovaný polní lazareť 552 Uher. Hradiště					6. 4. 1945	
B-III	Bein	Herbert										9. 4. 1945	
B-III	4 němečtí vojáci neznámého jména											2. 5. 1945	zabití při výbuchu mostu přes Moravu
B-IV	neznámý rumunský voják											2. 5. 1945	ostatky přeneseny do Brna
C	Zajcev	Ivan Ivanovič	major	1910		2. 5. 1945	Jarošov					2. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru
C	Negrov	Stěpan Pantělejevič	mladší seržant	1916		4. 5. 1945						4. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru
C	Kunpan	Maxim Alexejevič	vojín	1908		4. 5. 1945						4. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru
C	Polonskij	Aron Jakovlevič	poručík	1916		2. 5. 1945						4. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru
C	Durakov	Michail Stěpanovič	starší seržant	1897		2. 5. 1945						4. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru

B-III	Zetsel	Fritz											
B-III	Arthur	Michal	Soldat	1897				2. 5. 1945	zemská nemocnice		příčina smrti - roztržení pravého kolena a následná amputace dolní končetiny	4. 5. 1945	
B-III	Schuhmacher	Edmund	Unteroffizier	31. 2. 1917	Mettlach (Merzig-Wadern, Německo)		3. 5. 1945	zemská nemocnice		střelná rána do břicha	4. 5. 1945		
C	Chabidjanov	Masgut	vojín	1920			4. 5. 1945			padl v boji	5. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru	
C	Timčenko	Jakov Vissarionovič	vojín				2. 5. 1945			padl v boji	5. 5. 1945	ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru	
C	Makarčuk	Stěpan Alepevič	vojín	1897			2. 5. 1945			padl v boji		ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru	
C	Sněžkin	Alexandr Dmitrijevič	nadporučík	1923			2. 5. 1945			padl v boji		ostatky přeneseny do památníku na nám. Míru	
B-IV	neznámý rumunský voják												
A-III	Perutka	Vladislav	štabní kapitán	31. 3. 1911	Uh. Hradiště		5. 5. 1945	Vsetín, nemocnice		střelná rána do krku, padl v boji	13. 5. 1945		
B-IV	neznámý německý voják												
B-IV	neznámý rumunský voják												
D	Šterba	Vladimír	pplk.	2. 7. 1899	Uh. Hradiště		27. 3. 1940	Brno		umučen			
D	Richter	Otto	civilní osoba	22. 3. 1897	Žatčany (Brno-venkov)		27. 7. 1940	Brno		umučen			
D	Skládal	Vilém	civilní osoba	21. 5. 1898	Uh. Hradiště		14. 8. 1940	Brno		umučen			
D	Kopecký	Beno	civilní osoba	10. 12. 1889	Uh. Hradiště		26. 4. 1942	Osvětim					

Seznam osob odsouzených mimořádným lidovým soudem v Uh. Hradišti k trestu smrti

Příjmení	Jméno	Narozen		Bydliště (okres)	Zemřel		Pohřben	Odsouzen za
		datum	místo (okres)		datum	místo		
Ullrich	Karel	25. 7. 1905	Opava (Opava)	Zlín (Zlín)	14. 8. 1945	Uh. Hradiště - věznice	14. 8. 1945 v Mařaticích	člen gestapa, vraždy vězňů, vraždy a vypálení domů v Prlově atd.
Štěpčák	Tomáš	15. 10. 1914	Suchov (Hodonín)	Vápenky	16. 8. 1945	Uh. Hradiště - věznice	16. 8. 1945	jako spolupracovník gestapa udal boršickou skupinu 11 partyzantů a další
Ulrichová (roz. Schneidrová)	Ludmila	10. 6. 1914	Staré Město (Uh. Hradiště)	Staré Město (Uh. Hradiště)	21. 8. 1945	Uh. Hradiště - věznice	21. 8. 1945	jako konfidentka gestapa udala za peníze členy komunistického odboje, měla poměr s členem gestapa
Batá (Kovač)	Oldřich	29. 5. 1920	Brno (Brno-město)	Zlín (Zlín)	30. 8. 1945	Zlín		zločiny proti majetku, udavačství
Ledabyl	Stanislav	12. 7. 1921	nezjištěno (Polsko)	Doloplazy	31. 8. 1945	Zlín		udavačství
Eichler	Josef	17. 1. 1923	Čirčovice (Kolín)	Zlín (Zlín)	26. 9. 1945	Uh. Hradiště		udavačství
Chvátal	Jan	28. 10. 1918	Dolnice (Znojmo)	Malenovice (část obce Zlín, Zlín)	27. 9. 1945	Zlín		udal parašutisty Františka Pospíšila a Libora Zaplčetala
Kitzka	Viktor	8. 2. 1890	Moravská Třebová (Svitavy)		20. 11. 1945	Uh. Hradiště		zločiny proti státu
Babicová	Marie	24. 5. 1898	Kroměříž (Kroměříž)	Kroměříž (Kroměříž)	20. 11. 1945	Uh. Hradiště		zločiny proti státu, udavačství
Hamerník	Josef	7. 7. 1911	Vídeň (Vídeň, Rakousko)		15. 1. 1946	Uh. Hradiště		zločiny proti státu, proti osobám, udavačství
Larisch	František	18. 7. 1894			15. 1. 1946	Uh. Hradiště		zločiny proti státu, osobám a majetku, udavačství
Horáková	Julie	6. 2. 1909	Kostice (Břeclav)	Kostice (Břeclav)	17. 1. 1946	Uh. Hradiště - věznice	19. 1. 1946	udavačství
Černoch	František	26. 1. 1890	Morčkov (Nový Jičín)		29. 1. 1946	Uh. Hradiště		zločiny proti osobám, udavačství
Olišák	Hynek	21. 2. 1906	Jankovice (Kroměříž)		30. 1. 1946	Uh. Hradiště		zločiny proti státu, osobám a majetku, udavačství
Gabriel	Bohumil	31. 7. 1911	Lesnice (Šumperk)	Jaroslavice (část obce Zlín, Zlín)	27. 2. 1946	Uh. Hradiště - věznice	27. 2. 1946	udavačství

Blaha	Alois	20. 12. 1890	Místrvice (Uh. Hradíště)	Popovice (Uh. Hradíště)	4. 3. 1946	Uh. Hradíště - věznice	4. 3. 1946	manželé jako placení konfidenti zavini smrt 37 lidí, mj. událi i parašutistu Vojtěcha Lukašfka. Ke sledování používali i své nezletilé děti.
Blahová	Aloisie	27. 4. 1896	Popovice (Uh. Hradíště)	Popovice (Uh. Hradíště)	4. 3. 1946	Uh. Hradíště - věznice	4. 3. 1946	
Schäffer	Josef	3. 2. 1899	Tuřany (městská část Brna)	Napajedla (Zlín)	15. 3. 1946	Uh. Hradíště - věznice	15. 3. 1946	konfident gestapa, zavini smrt 3 lidí
Tichánek	Josef	8. 11. 1902	Křhová (část obce Val. Meziříčí, Vsetín)	Zlín (Zlín)	15. 3. 1946	Uh. Hradíště - věznice	15. 3. 1946	holič, udal kadeřnici Helenu Grigorovou, která následně zemřela v koncentračním táboře
Kunze	Willi	14. 5. 1910	Dřnovec (část obce Cvikov, Česká Lípa)		3. 4. 1946	Kyjov		člen gestapa, zavini smrt 58 lidí, mj. v dubnu 1945 zatýkal několik kumovských občanů, kteří pak byli zastřeleni a hozeni do Moravy u Napajedla a účastnil se i masakru v obci Javoříčko
Mlčoch	František Mikuláš	18. 4. 1887	Uhřetice (Přerov)	Kroměříž (Kroměříž)	26. 4. 1946	Uh. Hradíště		býv. čs. major, vůdce strany Zelených hákových křížů
Neudörfer	Zdeněk	11. 6. 1922		Mírovice (část obce Veleň, Praha-východ)	25. 4. 1946 odsouzen	Uh. Hradíště		udavačství
Chábek	Jan	21. 11. 1886			29. 4. 1946	Uh. Hradíště		zločiny proti státu, osobám a majetku, udavačství
Lindenthal	Rembrant	16. 11. 1904	Brno (Brno-město)	Zlín (Zlín)	20. 5. 1946	Uh. Hradíště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	člen gestapa
Cypra	František	14. 4. 1896	Brno (Brno-město)	Zlín (Zlín)	20. 5. 1946	Uh. Hradíště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	člen gestapa
Hanuschka	Valentin	16. 12. 1909	Brno (Brno-město)	Hodonín (Hodonín)	21. 5. 1946	Uh. Hradíště		člen gestapa
Parsch	Hefman	21. 7. 1894	Rýmařov (Bruntál)	Strážnice (Hodonín)	22. 5. 1946	Uh. Hradíště		zločiny proti státu, osobám a majetku, udavačství
Weikert	Meinhard	11. 9. 1899	Aschaffenburg (Aschaffenburg, Německo)	Zlín (Zlín)	29. 5. 1946	Uh. Hradíště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	člen gestapa, spolu s Heineckem v Ploštině zastřelil 3 osoby a 24 upálil

Heinecke	Helmut	7. 3. 1913	Dolle (Magdeburg, Německo)	Zlín (Zlín)	29. 5. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	kriminální komisař gestapa, spolu s Weinhartem v Ploštině zastřelil 3 osoby a 24 upálil
Nogol	Jaroslav	10. 5. 1919	Mor. Ostrava (část obce Ostrava, Ostrava-město)	Zlín (Zlín)	12. 9. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	manželé působili jako placení konfidenti gestapa, zaviniili zatčení a smrt několika lidí
Nogolová	Drahomíra	15. 1. 1923	Mor. Ostrava (část obce Ostrava, Ostrava-město)	Zlín (Zlín)	12. 9. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předána anatomickému ústavu v Brně	
Raschka	Karel	21. 3. 1901	Vrchlabí (Trutnov)	Zlín (Zlín)	13. 9. 1946	Zlín-hrástě SK Letná		vedoucí II. oddělení zlínského gestapa, způsobil zatčení několika set osob a smrt 95 českých lidí
Urbánek	Josef	6. 5. 1907	Brno (Brno-město)	Brno (Brno-město)	16. 9. 1946	Zlín		člen gestapa
Schlögl	Josef	16. 1. 1904	Březová nad Svitavou (Svitavy)	Zlín (Zlín)	23. 9. 1946	Uh. Hradiště		člen gestapa, zaviniil zatčení 50 lidí a smrt několika osob.
Kiowski	Bedřich	21. 4. 1905	Brno (Brno-město)	Zlín (Zlín)	25. 10. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	řidič gestapa, zaviniil smrt, zranění a zatčení více lidí
Nowok	Jan	23. 1. 1903	Janów (část obce Katowice, Polsko)	Zlín (Zlín)	12. 11. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	kriminální sekretář gestapa v Brně
Vrána	Alois	13. 9. 1902	Francová Lhota (Vsetín)	Francova Lhota (Vsetín)	12. 11. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	konfident
Žáček	Miloš	21. 9. 1923	Štramberk (Nový Jičín)	Štramberk (Nový Jičín)	13. 11. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	konfident
Rottels	Fritz	30. 12. 1891	Barmen (část obce Wuppertal, Německo)	Zlín (Zlín)	15. 11. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	šéf německé kriminální policie, týral zatčené a zaviniil zatčení a smrt mnoha lidí
Ruber	Augustin	20. 11. 1908	Brno (Brno-město)	Zlín (Zlín)	5. 12. 1946	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	kriminální asistent gestapa ve Zlíně
Heimerle	Karel	11. 2. 1906	Plenting (část obce Rattiszell, Straubing-Bogen, Německo)	Zlín (Zlín)	24. 1. 1947	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	vrchní kriminální tajemník ve Zlíně
Schlinger	Alois	27. 6. 1905	Brno (Brno-město)	Zlín (Zlín)	29. 1. 1947	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně	člen gestapa, zaviniil smrt několika lidí

Adler	Rudolf	15. 2. 1914	Sebnitz	Uh. Brod (Uh. Hradiště)	10. 3. 1947	Uh. Hradiště	člen gestapa
Kraus	Rudolf	20. 3. 1898	Brno (Brno-město)	Uh. Hradiště (Uh. Hradiště)	16. 4. 1947	Uh. Hradiště - věznice	předán anatomickému ústavu v Brně šofér gestapa
Slováček	František	28. 3. 1916	Otrokovice (Zlín)	Otrokovice (Zlín)	30. 4. 1947	Uh. Hradiště	udavačství